

“Tarih Öğretimi” Konulu Lisansüstü Tezler Üzerine Bir İnceleme

A Review of Postgraduate Theses on "Teaching History"

Doç. Dr. Tuba Şengül Bircan

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, bsengul@gmail.com, Ankara/Türkiye.
ORCID: 0000-0001-7496-3545

ÖZET

Çalışma, tarih öğretimi ile ilgili hazırlanan lisansüstü tezlerin başlık ve özet bölümlerini inceleyerek son dönemde yapılan çalışmaların durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın örnekleme, Türkiye’de 2020-2024 yılları arasında hazırlanmış, “Ulusal Tez Merkezi” veri tabanı taranarak ulaşılabilen lisansüstü tezlerden oluşmaktadır. Tarama sırasında “tarih öğretimi” ve “tarih eğitimi” anahtar ifadeleri kullanılmıştır. Bu ölçütlere uyan 28 lisansüstü tez taranmıştır. Nitel araştırma yönteminin sistematik tarama deseni ile gerçekleştirilen çalışmada, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Tez Tarama Formu”ndan yararlanılmıştır. Çalışma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz uygulanmıştır. Araştırma sonucu, tez özet yazımı konusunda eksiklikler tespit edilmiş, tarih öğretimi üzerine hazırlanan lisansüstü tezler 11 kategoride sınıflanmıştır. Tezlerin; yenilikçi ortamlarda tarih öğretimi, tarih öğretim uygulamalarına ilişkin görüşler ve literatür taraması kategorilerinde yoğunlaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Tarih Öğretimi, Tarih Eğitimi, Özet, Başlık, Lisansüstü Tezler.

ABSTRACT

The study aims to reveal the status of recent studies by examining the title and abstract sections of postgraduate theses prepared on history teaching. The sample of the study consists of postgraduate theses prepared in Turkey between 2020-2024 and accessible by scanning the "National Thesis Center" database. The keywords "history teaching" and "history education" were used during the scanning. 28 postgraduate theses that met these criteria were scanned. In the study, which was conducted with the systematic scanning design of the qualitative research method, the "Thesis Scanning Form" developed by the researcher was used as a data collection tool. Descriptive analysis was applied in the analysis of the study data. As a result of the research, deficiencies in thesis abstract writing were identified, and postgraduate theses prepared on history teaching were classified into 11 categories. It was observed that the theses concentrated on the categories of history teaching in innovative environments, views on history teaching practices, and literature review.

Keywords: History, History Teaching, History Education, Abstract, Title, Graduate Theses.

1. GİRİŞ

Tarih öğretimi; öğrencilere bilimsel bir yaklaşımla tarihsel düşünme becerileri kazandırmayı ve onların iyi birer vatandaş olabilmelerini de içeren tarih bilinciyle destekli bir anlayışla (Aslan ve Akçalı, 2007; Demircioğlu, 2007) planlanmaktadır. Tarih öğretimi yoluyla öğrenciye geçmişini öğretme ve milli bilinci kazandırma hedefi, tarihin siyasi yönünü ön plana çıkarmıştır. Bu durum, tarih derslerinde öğrencilerin pasifleşmesi ve tarihin sevilmeyen ya da sıkıcı olarak ifade edilen ezberci ders (Akçalı ve Aslan, 2013; Göksu, 2020; Ulusoy, 2009) konumuna düşmesini beraberinde getirmiştir. Tarih öğretiminin iktidarlara meşruiyet kazandırma aracı (Ersanlı, 2018; Şıvgın, 2009) olmanın ötesine geçememesi de tarih öğretimini hantal bırakmıştır. Tarih öğretiminin bu yapısı, dünyadaki gelişmeleri izlenme konusunda temkinli bir duruş sergilenmesine sebep olmuştur. İktidarın tarih programlarına müdahalesi ve tarih öğretiminin kapalı yapısı birbirini destekleyen ve etkileyen bir unsur olmuştur. Tüm bunlar tarih öğretiminde düşünce ve beceri gelişiminin önünü tıkamıştır.

1960'lara kadar tarih derslerinin kimlik oluşturma anlayışı doğru kabul edilmiş ve pek sorgulanmamıştır (Aktekin, 2009; Taşbaş, 2018). Bu dönemde kurulup faaliyetine başlayan Türk

Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Türk-İslam sentezinin yayılmasında önemli bir rol oynamış ve tarih öğretimi milliyetçi çizgide ilerlemiştir. 1970'lerden sonra dünya tarih öğretimindeki gelişmeler ve eğitim alanında yapılan atılımlar; Türkiye'de tarih üzerine sorgulamaları yoğunlaştırmış ve yeni yaklaşımların gündeme gelmesini sağlamış, tarih programları öğrencilere problem çözme becerisini kazandırması amacıyla yönelik bir anlayışla şekillendirilmiştir (Demircioğlu, 2007). Bu tarihten itibaren de tarih yazıcılığında ve dolayısıyla tarih öğretim anlayışında iki fikri oluşumun mücadelesi görülmüştür: Bunlar; milliyetçilik ve hümanizmdir (Copeaux, 2000).

1994-1997 yılları arasında yürütülen "YÖK-Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi" bağlamında tarih eğitiminde yenilikçi bir anlayışın inşa süreci hız kazanmıştır. Kültürel miras aktarımı, sorumluluk sahibi vatandaş yetiştirilmesi temelinde tarih öğretiminde hümanist anlayışlar ön plana alınmış, tarih dersleriyle öğrencilere tarihsel düşünme becerilerini kazandırma amacı vurgulanmıştır. Bu tarihten itibaren hümanist kanadın tarih eğitimindeki sözcüsü de diyebileceğimiz Salih Özbaran'ın (Pamuk ve Muç, 2016) yazıları ve düşünceleri bağlamında tarih eğitimi çalışmalarının şekillendiği söylenebilir. Onun çalışmaları (tarihin ne olduğu üzerine yaptığı incelemeleri ve tarih ders kitaplarına yönelik eleştirileri) ile sahada tarih eğitimi tartışmaları başlamıştır. Bu tartışmalar, tarih öğretimi ve tarih öğretiminin sorunları noktasında kitap, konferans ve makalelerin içeriğini oluşturmuştur (Parmaksızoğlu, 1977; Tunçay, 1977; Özbaran, 1998; Tekeli, 1998;). Tarihin öğretimi üzerine yapılan tartışmalar hiç şüphesiz günümüzde de devam etmektedir (Safran, 2019; Küçük, Düz ve Akpınar, 2023). Zira yaşanan gelişmeler hem öğretim anlayışlarını hem de tarih öğretimine yönelik bakış açısını etkilemektedir.

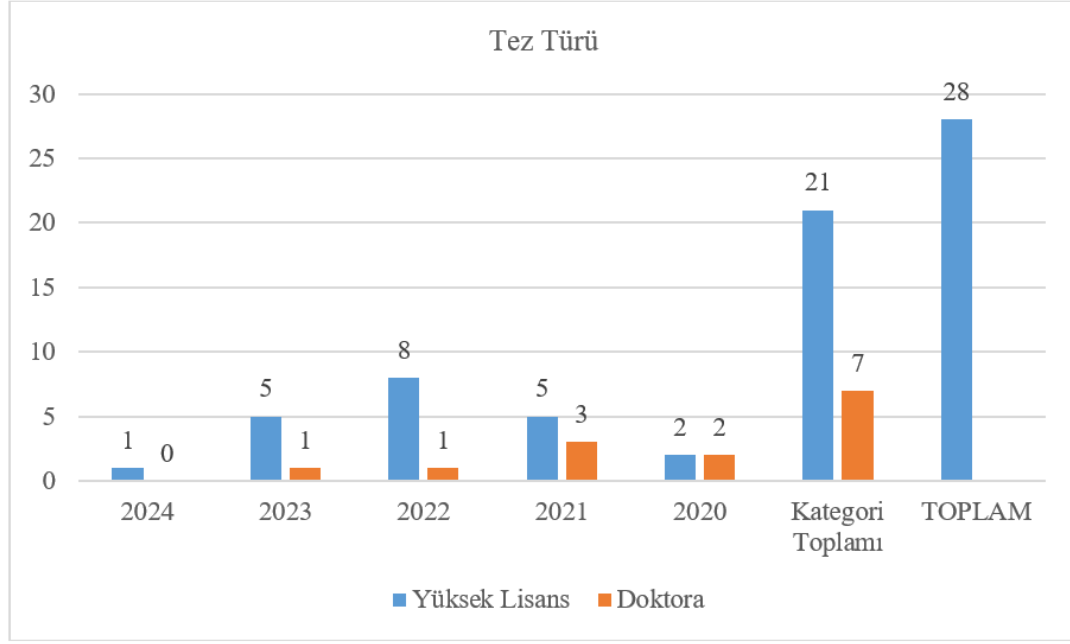
Bir probleme yönelik çözüm arayışının bilimsel yollarından biri tezlerdir. Tezler, ilim dünyasına katkı için bir alanda, bir probleme yönelik hazırlanan çalışmalar olarak tanımlanabilir. Araştırma, sorgulama becerilerini geliştiren bu çalışma; disiplinli, sistemli olarak ve bilimsel yöntemlere dayalı bir şekilde gerçekleştirilir. Her çalışmanın, alana bir katkı sağlaması beklenir. İyi planlanmamış, bilimsel nitelikleri kuşkuyla çalışmalardan alana yönelik bir katkı beklemek mümkün değildir. Bu nedenle lisansüstü tezlerin irdelenmesi, konu alanının genel görüntüsünü vermesi ve alana ilişkin eksiklikleri gözler önüne sermesi açısından yararlı olacaktır. Tezlerin belli bir yapıda olması enstitüler tarafından da istenmekte ve belli ölçütler tespit edilerek "Tez kılavuzu" adı altında lisansüstü tez öğrencilerine sunulmaktadır. Sosyal bilimlerde tüm bilimsel çalışmalar için prestijli bir kurum olan Amerikan Psikoloji Derneğinin (APA) Yayın Kılavuzu dikkate alınmaktadır. Bu nedenle çalışmada; tarih öğretimine ilişkin hazırlanan tezlerin belli ölçütlere göre incelenmesi ve son dönemde alanda yapılan çalışmaların durumunun ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışmanın temel amacı bağlamında; tarih öğretimi üzerine hazırlanan bazı lisansüstü tezlerin başlıkları, özetleri, yöntemleri ve temaları sorgulanmıştır. Araştırmada temel nokta, tezlerin başlık ve özet bölümünün belli standartlara uygun olup olmadığını incelemektir. Ölçüt olarak APA Yayın Kılavuzu dikkate alınmıştır.

2. YÖNTEM

Çalışmada, nitel araştırma yönteminin sistematik tarama modeli kullanılmıştır. Nitel araştırma, sosyal yaşamı ve insanla ilgili problemleri kendine özgü metotlarla sorgulayarak, anlamlandırma sürecidir (Creswell, 1998). Sistematik tarama ise, uzman kişiler tarafından araştırma eğilimlerini belirlemek amacıyla çalışmaların incelenerek bulguların sistemli bir şekilde (Karaçam, 2014) ortaya konulmasıdır.

Araştırma örneklemini, Türkiye'de 2020-2024 yılları arasında tarih öğretimi üzerine hazırlanmış, 28 lisansüstü tez oluşturmuştur. İncelenen tezler "Ulusal Tez Merkezi" veri tabanında taranmıştır. Tarama sırasında "tarih öğretimi" ve "tarih eğitimi" anahtar ifadeleri kullanılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen tezlerin yıllara göre dağılımı Şekil 1'deki gibidir.

Şekil 1. Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 1’de görüldüğü gibi araştırma kapsamında; 2020 yılına ait 4, 2021 yılına ait 8, 2022 yılına ait 9, 2023 yılına ait 6 ve 2024 yılına ait 1 olmak üzere toplamda 28 lisansüstü tez incelenmiştir. Bu tezlerin 21’i yüksek lisans, 7’si ise doktora tezidir.

Araştırmanın tarama çalışmalarının ardından, araştırma ölçütlerini karşılayan yüksek lisans ve doktora tezleri web sitesinden bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Dijital ortama aktarılan tezler “Tez tarama formu” kullanılarak analiz edilmiştir. Tez tarama formu, araştırmacı tarafından hazırlanmış iki alan uzmanı tarafından değerlendirilmiştir. Tarama formu lisansüstü tezlerin başlık ve özetlerinde bulunması gereken özellikler açısından APA Yayın Kılavuzu dikkate alınarak hazırlanmıştır (APA, 2009). Tez tarama formu tezlerin “başlık, özet, yöntem, tema” olmak üzere dört kategoride incelenmesi için kullanılmıştır. Formlara tezlere ilişkin tanımlayıcı bilgiler de (tez türü, danışman unvanı, üniversitesi, enstitüsü) not edilmiştir. Her tarama formu numaralandırılmıştır. Bu tarama işlemi 10.06.2024 tarihinde yapılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, verilerin temalara göre organize edilmesine ve kullanılan sorular veya boyutlar dikkate alınarak sunulmasına (Şimşek ve Yıldırım, 2011) imkân vermektedir. Araştırmadan elde edilen veriler frekans ve yüzde analizleri kullanılarak sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Araştırma geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için veri toplama ve analiz sürecinde izlenen adımlar ayrıntılı açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışmadaki tezlerin taranması sırasında bir alan uzmanında destek alınmış puanlayıcılar arası tutarlılık düzeyi yüksek olarak tespit edilmiştir (Miles & Huberman, 1994).

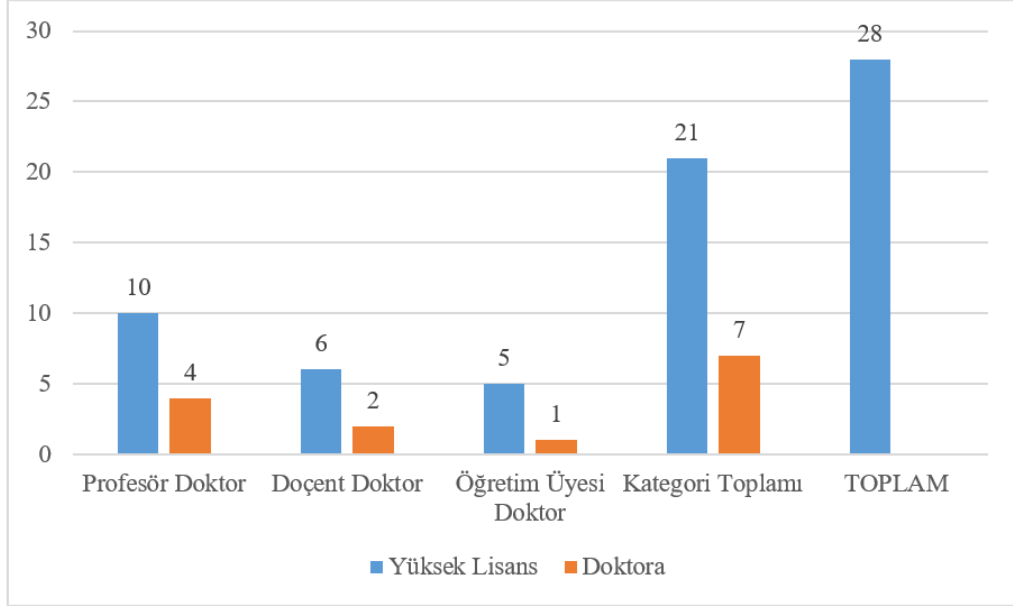
3. BULGULAR

Bu bölümde öncelikle incelenen lisansüstü tezlere ilişkin betimsel bilgiler sunulmuştur. Oluşturulan tablolarda bulgulara ait frekans ve yüzde değerleri yer almaktadır. Araştırma kapsamına alınan tezlerin üniversite ve enstitülere göre dağılımı da Tablo 1’deki gibidir.

Tablo 1. Lisansüstü Tezlerin Üniversite ve Enstitülere Göre Dağılımı

Üniversiteler	Yüksek Lisans			Doktora		
	EBE	LEE	SBE	EBE	LEE	SBE
Bahçeşehir Üniversitesi	-	1	-	-	-	-
Bilecik Üniversitesi	-	-	-	-	-	1
Burdur Üniversitesi	1	-	-	-	-	-
Dokuz Eylül Üniversitesi	1	-	-	-	-	-
Gazi Üniversitesi.	1	-	-	4	-	-
Gaziantep Üniversitesi	-	-	1	-	-	-
Giresun Üniversitesi	-	-	1	-	-	-
Karabük Üniversitesi	-	1	-	-	-	-
Kırıkkale Üniversitesi	-	-	1	-	-	-
Marmara Üniversitesi	1	-	-	-	-	-
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	1	-	-	-	-	1
Niğde Üniversitesi	-	-	-	-	-	1
Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	-	-	-	-	-
Ordu Üniversitesi	-	1	-	-	-	-
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	-	-	1	-	-	-
Siirt Üniversitesi	-	-	1	-	-	-
Sinop Üniversitesi	-	3	1	-	-	-
Trabzon Üniversitesi	-	2	-	-	1	-
Kategori Toplamı	6	8	6	4	1	3
TOPLAM	28					

Tablo 1'e bakıldığında Bahçeşehir, Bilecik, Burdur, Dokuz Eylül, Gaziantep, Giresun, Karabük, Kırıkkale, Marmara, Niğde, Necmettin Erbakan, Ordu, ODTÜ, Siirt Üniversitelerinde 1, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesinde 2, Trabzon Üniversitesinde 3, Sinop Üniversitesinde 4 ve Gazi Üniversitesinde 5 lisansüstü tezin tarih öğretimine yönelik olarak hazırlandığı görülmektedir. Bu tezlerin 10'u Eğitim Bilimleri Enstitüsünde (EBE), 9'u Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde (LEE), 9'u da Sosyal Bilimler Enstitüsü (SBE) bünyesinde hazırlanmıştır. Tezlerden biri hariç, diğerlerinin dili Türkçedir. Orta Doğu Teknik Üniversitesinde yapılan tez İngilizcedir. Tarih öğretimine yönelik tezlerin, tarih eğitimi, tarih, sosyal bilgiler eğitimi, uluslararası ilişkiler, sınıf eğitimi, Avrasya araştırmaları ana bilim dallarında yapıldığı görülmüştür. Araştırma kapsamına giren tezlerin danışmanlarının unvanlarına göre durumu Şekil 2'deki gibidir.

Şekil 2. Tezlerin Danışman Ünvanına Göre Dağılımı

Şekil 2’de gözlendiği gibi; tezlerden 14’ünün danışmanının Profesör, 8’inin Doçent ve 6’sının da Öğretim Üyesi Doktor olduğu anlaşılmaktadır.

Tarih öğretimi üzerine yazılan lisansüstü tezler araştırma alt amaçlarına uygun olarak; başlıklarına, özetlerine, yöntemlerine ve temalarına göre dört kategoride incelemeye alınmıştır. İnceleme bulguları alt başlıklar altında sunulmuştur.

3.1. Tarih Öğretimi Üzerine Hazırlanan Lisansüstü Tez Başlıklarının Durumu

Tarih öğretimi üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerinin başlıkları, APA ölçütlerine göre sorgulanmıştır. Tez başlıklarının uzunluğuna ilişkin elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Tez Başlık Uzunluğuna İlişkin Veriler

Tez Türü	Tez Başlıkları							
	Kısa (1-5 Kelime)		Normal (6-12 Kelime)		Uzun (13-17 Kelime)		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Yüksek Lisans Tezi	1	5	13	62	7	33	21	100
Doktora Tezi	0	0	5	71	2	29	7	100
Toplam	1	4	18	64	9	32	28	100

f = Frekans, % = Yüzde

Araştırma kapsamında incelenen Tarih öğretimi üzerine hazırlanan 28 lisansüstü tezin başlık uzunluklarının 5 kelime ile 17 kelime arasında değiştiği saptanmıştır. Yüksek lisans tezlerinin %62’si, doktora tezlerinin %71’i toplamda lisansüstü tezlerin %64’ü normal başlık uzunluğuna sahipken; yüksek lisans tezlerinin %33’ü, doktora tezlerinin %29’u, toplamda lisansüstü tezlerin %32’si uzun başlık uzunluğuna; sadece 1 yüksek lisans tezinin de 5 kelimedenden oluşan başlığı ile kısa başlık uzunluğuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Bir bilimsel çalışma için beklenen; başlığın 12 kelimedenden uzun olmamasıdır. Araştırma örneklemini bu yönden değerlendirildiğinde incelenen lisansüstü tezlerin %68’i şartları sağlamaktadır. Ayrıca tez başlıklarının araştırma amacını yansıtan, açık ve anlaşılır özelliklerde olduğu tespit edilmiştir.

3.2. Tarih Öğretimi Üzerine Hazırlanan Lisansüstü Tez Özetlerinin Durumu

Tarih öğretimi üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin incelendiği çalışmada, lisansüstü tezlerin özetlerinin APA ölçütlerine göre uygunluğu sorgulanmıştır. Özetler; özetlerde yer alan bilgiler ve sözcük sayısı bölümleri olmak üzere 2 kategoride incelemeye alınmıştır. Bu bağlamda yüksek lisans ve doktora tez özetlerinde yer alan bilgilere ilişkin bulgular Tablo 3 ve Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 3. Tez Özetlerinde Yer Alan Bilgilere İlişkin Veriler

Tez Özeti Yer Alan Bilgiler	Tez Türleri					
	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Amaç	21	100	6	86	27	96
Örneklem	16	76	3	43	19	68
Araştırma yöntemi	13	62	4	57	17	61
Veri toplama araçları	11	52	4	57	15	53
Verilerin analizi	11	52	4	57	15	53
Sonuç	13	62	5	71	18	64
Toplam Tez	21	100	7	100	28	100

Tablo 3 incelendiğinde; lisansüstü tez özetlerinde amaç, örneklem, yöntem, veri toplama araçları, veri analizi ve sonuç bölümüne ilişkin taramaların yapıldığı görülmektedir. APA ölçütlerine göre özette bulunması gereken bilgilerden olan bu altı kategorinin tezlerdeki durumu şöyledir: Yüksek lisans tezlerinin hepsinde doktora tezlerinin de biri haricinde özet bölümlerinde amaca yönelik bilgi verildiği tespit edilmiştir. Bulgulara göre; tezlerin %68’inde örneklem, %64’ünde sonuç, %61’inde araştırma yöntemi, %53’ünde veri toplama aracı ve veri analizi bilgisinin yer aldığı görülmüştür. Ancak tezlerin % 32’sinde yöntem bilgisinin özette yer almadığı dikkat çekmiştir. Yine tezlerin neredeyse yarısında veri toplam araçları ve veri analiz yönteminde özet bölümünde bahsedilmediği saptanmıştır.

Lisansüstü tezlerin özet bölümlerinin kaç sözcükten oluştuğuna ilişkin sorgulamaya yönelik veriler de Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Tez Özetlerindeki Sözcük Sayılarının Türlerine Göre Dağılımı

Sözcük Sayısı	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
61-130	1	5	0	0	1	4
131- 170	1	5	1	14	2	7
171-250	11	52	1	14	12	43
251-350	5	24	3	43	8	28
351-470	3	14	2	29	5	18
Toplam	21	100	7	100	28	100

İncelenen yüksek lisans tezlerinin %52’si, doktora tezlerinin %14’ü, toplamda lisansüstü tezlerin %43’ü 171-250 sözcükten oluşan özetlere sahipken; yüksek lisans tezlerinin %24’ü, doktora tezlerinin %43’ü, toplamda lisansüstü tezlerin %28’i 251-350 sözcükten oluşan özetlerden oluşmaktadır. Lisansüstü tezlerin %4’ü 61-130 kelimelik; %18’i 351-460 kelimelik ve %7’si 131-170 kelimelik özetlerden oluşmuştur. APA ölçütlerine göre özetlerin 120 sözcükten fazla olmaması beklenirken; tarih öğretimine ilişkin yapılan lisansüstü tezlerde bu oranın fazlasıyla aşıldığı gözlenmiştir. İncelenen lisansüstü tezlerde toplamda %4’lük bir oranın uygun ölçütlerde olduğu tespit edilmiştir. İncelenen doktora tezlerinin özetlerinin ise bu ölçütü karşılamadığı görülmüştür.

3.3. Tarih Öğretimi Üzerine Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Yöntemleri

Tarih öğretimi üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin yöntem bilgisi sorgulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Lisansüstü Tezlerin Yöntemlerine İlişkin Veriler

Araştırma Yöntemleri	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Nicel Yöntem	1	5	1	14	2	7
Nitel Yöntem	14	66	4	58	18	64
Karma Yöntem	1	5	1	14	2	7
Yöntemsiz	5	24	1	14	6	22
Toplam	21	100	7	100	28	100

İncelenen lisansüstü tezlerin %7’si nicel yöntem, %64’ü nitel yöntem, %7’si karma yöntem kullanılarak hazırlanmıştır. Ancak incelenen tezlerin %22’sinde bir yöntem bilgisine rastlanamamıştır. Yöntem sorgulaması sadece özet bölümü ile sınırlı kalmamıştır. Özetlerde belirtilmemesi ya da yeterli bilgi verilmemesi halinde tezin içinde yönteme ilişkin tarama yapılmıştır. Bu bağlamda bilimsel çalışma olarak nitelendirilen tezlere bilimselliği kazandıran önemli bir unsur olan yöntem kısmının %22 oranında tezlerde ihmal edildiği fark edilmiştir.

3.4. Tarih Öğretimi Üzerine Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Temaları

Tarih öğretimi üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin temaları sorgulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Lisansüstü Tezlerin Temalarına İlişkin Veriler

Lisansüstü Tezlerin Temaları	Yüksek Lisans		Doktora		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1 Tarih öğretimi açısından yenilikçi ortamlar	4	19	1	14	5	18
2 Tarih öğretimi uygulamalarına ilişkin görüşler	3	14	1	14	4	14
3 Tarih öğretimi konusunda literatür taraması	4	19	0	0	4	14
4 Ders kitabı incelemesi	2	9	1	14	3	10
5 Bazı şahsiyetlerin tarih öğretimi anlayışı	3	14	0	0	3	10
6 Farklı ülkelerde tarih öğretimi	0	0	2	28	2	7
7 Tarih öğretiminde beceri gelişimi	1	5	1	14	2	7
8 Karşılaştırmalı tarih öğretimi	2	9	0	0	2	7
9 Tarih öğretiminde yöntem kullanımı	0	0	1	14	1	4
10 Tarih öğretimi materyalleri	1	5	0	0	1	4
11 Tarih öğretimi sorunları	1	5	0	0	1	4
Toplam	21	100	7	100	28	100

İnceleme sonucunda tarih öğretimine ilişkin tezlerin; “Tarih öğretimi açısından yenilikçi ortamlar, tarih öğretimi uygulamalarına ilişkin görüşler, tarih öğretimi konusunda literatür taraması, ders kitabı incelemesi, bazı şahsiyetlerin tarih öğretim anlayışı, farklı ülkelerde tarih öğretimi, tarih öğretiminde beceri gelişimi, karşılaştırmalı tarih öğretimi, tarih öğretiminde yöntem kullanımı, tarih öğretimi materyalleri ve tarih öğretimi sorunları” olmak üzere 11 temada çalışıldığı görülmüştür. Bu temalardan tarih öğretimi açısından yenilikçi ortamlar kategorisi örneklemin %18’si tarafından çalışma konusu olmuştur. Bu tezler, sanal ortam tasarımı üzerine yoğunlaşmıştır. Tarih öğretimi uygulamalarına ilişkin görüşler ve tarih öğretimi konusunda literatür taraması %14, ders kitabı incelemesi ve bazı şahsiyetlerin tarih öğretim anlayışı %10, farklı ülkelerde tarih öğretimi, tarih öğretiminde beceri gelişimi ve karşılaştırmalı tarih öğretimi %7, tarih öğretiminde yöntem kullanımı,

tarikh öğretimini materyalleri ve tarih öğretimini sorunları ise %4 oranla örnekleme içindeki ağırlığını belirlemiştir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışma kapsamında YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanındaki tarih öğretimine ilişkin 2020-2024 yılları arasında hazırlanan tezlerin incelemesi gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ile alanda son yıllarda yapılan çalışmaların lisansüstü tezler bağlamında durumunu görmek ve APA Yayın Kılavuzu (2009) ölçütlerine uygunluğunu denetlemek amaçlanmıştır. Bu amaç bağlamında tezlerin; yıllarına, türlerine, danışman unvanlarına, enstitülerine, başlıklarına, özetlerine, yöntemlerine ve temalarına yönelik betimsel analizler yapılmıştır. Tespit edilen 28 birim tez sayısının, 3 enstitü ve yüzü aşkın üniversite bağlamında yıllara göre göreceli bir azalma yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Adlığ (2021) çalışmasında 2015 yılından itibaren tarih öğretimine ilişkin tez sayısının düşme eğilimi gösterdiğini ifade etmiştir. 2020 yılında bu düşüşün devam ettiği söylenebilir. İncelenen tezlerin 18 farklı üniversitede yapıldığı görülmüştür. Araştırma sırasında elde edilen bulgulardan konuya yönelik çalışmaların sadece “Tarih öğretmenliği” bölümü ve Eğitim fakülteleriyle sınırlı olmadığı saptanmıştır. Ayrıca yıllara göre doktora tezi sayısının da düştüğü bulgularla tespit edilmiştir. Tarih öğretimi konusunda lisansüstü tezlerin sadece tarih eğitimi anabilim dalında değil, tarih, sosyal bilgiler eğitimi, sınıf eğitimi, uluslararası ilişkiler, Avrasya araştırmaları gibi pek çok farklı ana bilim dalı bünyesinde yürütüldüğü tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, lisansüstü tezlerin daha çok profesör ve doçent öğretim üyeleri tarafından yürütüldüğü görülmüştür. Bu durum tez kalitesinin olumlu yönde etkilenmesi adına dikkate değer bulunmuştur. En çok lisansüstü tezin Gazi Üniversitesinde yapıldığı ve onu Sinop Üniversitesinin takip ettiği saptanmıştır. Bu üniversitelerdeki tarih eğitimi kadrosunun varlığı, bu sonucu doğurmuş görünmektedir. Ancak Sinop Üniversitesinin Gazi Üniversitesini bir tez farkla izlemesi dikkate değer ve takdire şayan bulunmuştur. Gazi Üniversitesinin en fazla tez yayımlanan üniversite olması bazı çalışmalarla (Adlığ, 2021; Güleç ve Hüdavendigar, 2020; Kaymakçı, 2017) benzerlik göstermektedir. Kaymakçı (2017) tarafından yapılan taramada ön sıralarda olan Marmara, Dokuz Eylül, Çanakkale Onsekiz Mart ve Atatürk Üniversitelerinin yıllar içinde, lisansüstü tez sayısında çarpıcı düşüş izlendiği ortadadır.

Araştırma sırasında lisansüstü çalışmaların eğitim bilimleri enstitüsü, lisansüstü eğitim enstitüsü ve sosyal bilimler enstitüsü olmak üzere üç enstitü bünyesinde yürütüldüğü ve eğitim bilimleri enstitüsünün sayıca üstünlüğü elinde tuttuğu söylenebilir.

Bilimsel araştırmalarda dikkate alınan, tez yazım kılavuzlarında da örnek alınan APA stili, yayınların içeriğinin belirli bölümlerden oluşmasını istemektedir. Bu bölümler, başlık, özet, giriş, yöntem, bulgular, sonuçlar, tartışma ve kaynaklar (APA, 2009) şeklinde sıralanmaktadır. Bu sıra dışında bu bölümlerin içerikleri ve nitelikleri de belirlenmiştir. Örneğin, APA’ya göre (2009); başlık açıklayıcı, amaca hizmet eden nitelikte, gereksiz sözcük içermeyen, yöntem ve sonuç ifadelerini barındırmayan, 10-12 sözcüğü aşmayan özellikte olmalıdır. Başlığın dikkat çekmesi, araştırma amacını özetlemesi ve kısaltmaları içermemesi de beklenir. Araştırma kapsamına alınan lisansüstü tezler bu açıdan sorgulandığında tezlerin yarısından fazlasının şartları sağladığı görülmüştür. Araştırmacıların tezlerine başlık koyarken daha titiz davranması ve bu ölçütleri dikkate alması gerektiği ortadadır. Ayrıca tez başlıklarının araştırma amacını yansıtan, açık ve anlaşılır özelliklerde olduğu da tespit edilmiştir.

Lisansüstü tezlerin özetleri içermesi gereken bilgiler açısından sorgulandığında; yüksek lisans tezlerinin hepsinde doktora tezlerinin de biri haricinde özet bölümlerinde amaca yönelik bilgi verildiği tespit edilmiştir. Bulgulara göre; tezlerin %68’inde örnekleme, %64’ünde sonuç, %61’inde araştırma yöntemi, %53’ünde veri toplama aracı ve veri analizi bilgisinin yer aldığı görülmüştür. Ancak tezlerin %32’sinde yöntem bilgisinin özetinde yer almadığı dikkat çekmiştir. Yine tezlerin neredeyse yarısında veri toplama araçları ve veri analiz yönteminde özet bölümünde bahsedilmediği

saptanmıştır. Lisansüstü tezlerin taranması sırasında bazı tezlerin özetlerinde tez bölümlerinin açıklandığı görülmüştür. Okuyucunun tezin içindekiler bölümüne bakarak ulaşabileceği bu bilgilerin özet bölümünde yer almasının çok anlamlı olmadığı söylenebilir. APA'ya göre (2009); araştırmanın başlığından sonra en çok dikkat çeken ve okuyucuların sıklıkla dikkat ettiği bölüm, özetdir. Bu bölüme bakıldığında araştırmanın amacının, örnekleminin, yönteminin, veri toplam araçlarının, analiz şeklinin ve araştırma sonuçlarının görülmesi gerekmektedir. Bu şekilde okuyucular tezi kısa sürede inceleyerek içeriğine ilişkin bilgileri elde edebilir, zaman kaybından kurtulur. Bu sebeple özet kapsamlı, kısa ve öz bir anlatımla çalışmaya odaklı bilgi vermelidir. Özette dikkate değer bir nokta da sözcük sayısıdır. APA'ya göre bu sayı 120 kelimeyi geçmemelidir (APA, 2009). Ancak çalışmada incelenen lisansüstü tezlerin bu sözcük sayısının üstüne çıktığı görülmüştür. İncelenen lisansüstü tezlerde toplamda %4'lük bir oranının uygun ölçütlerde olduğu söylenebilir. İncelenen doktora tezlerinin özetlerinin ise bu ölçütü karşılamadığı görülmüştür. İncelenen lisansüstü tezlerinin %43'ü 171-250 sözcükten oluşan özetlere sahiptir. Bu nedenle tarih öğretimine ilişkin yapılan lisansüstü tezlerde 120 kelimelik oranı fazlasıyla aştığı ortadadır. Araştırmacıların söyleyecek sözlerinin olması beklenen bir durumdur. Üzerine yoğun bir şekilde çalışılan konuyu kapsamlı olarak anlatma ihtiyacı duyulabilir. Ancak bunu belli kurallara uygun olarak yapmanın hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çalışmalara nitelik kazandıracağı unutulmamalıdır.

İncelenen lisansüstü tezlerde nitel araştırma yöntemi ağırlıklı olarak kullanılmıştır. İncelenen tezlerin neredeyse yarısında, tezin özet bölümünde çalışmanın araştırma yöntemine ilişkin bir bilgi verilmediği saptanmıştır. Ancak çalışmada yöntem sorgulaması sadece özet bölümü ile sınırlı kalmamıştır. Özetlerde belirtilmemesi ya da yeterli bilgi verilmemesi durumunda tezin içinde yöntemle ilişkin inceleme yapılmıştır. İncelemelerde ele alınan tezlerin %22'sinin yöntemsiz olduğu tespit edilmiştir. Bilimsel çalışma olan tezlerin, bilimsellik ile ilişkilerini sağlayan unsur olan yöntem kullanımına dikkat etmemesi, dikkat çekici ve endişe verici bulunmuştur. Günümüzde dahi bu durumun anlaşılma olmaması sorgulanması gereken bir nokta olarak görülmüştür. Literatüre dayalı çalışmalarda araştırmacıların yöntem kullanma ihtiyacı duymaması lisansüstü eğitimlerin temel dersi olan "Bilimsel Araştırma Yöntemleri" dersinin işlenişini sorgulatmaktadır.

İncelemeler sırasında tespit edilen bir bulgu da araştırmacıların veri toplam aracı olarak genellikle görüşme ve doküman analizini tercih ettiğidir. Yine verilerin analizinde de betimsel analiz ve içerik analizinin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca çalışmada incelenen tezler; "Tarih öğretimi açısından yenilikçi ortamlar, tarih öğretimi uygulamalarına ilişkin görüşler, tarih öğretimi konusunda literatür taraması, ders kitabı incelemesi, bazı şahsiyetlerin tarih öğretim anlayışı, farklı ülkelerde tarih öğretimi, tarih öğretiminde beceri gelişimi, karşılaştırmalı tarih öğretimi, tarih öğretiminde yöntem kullanımı, tarih öğretimi materyalleri ve tarih öğretimi sorunları" olmak üzere 11 temada sınıflanmıştır. Bu temalardan "tarih öğretimi açısından yenilikçi ortamlar" kategorisi en çok üzerine çalışılan konudur. Araştırmacıların tarih öğretimi için sanal ortam tasarımı içeren çalışmaları bu kategoride dikkat çekmiştir. Tarih öğretimi uygulamalarına ilişkin görüşler ve tarih öğretimi konusunda literatür taraması kategorilerine ilişkin tezler de ağırlıklıdır. Literatür taraması tezlerinin bir döneme ilişkin tarih öğretim anlayışının incelenmesi ya da tarih öğretimi konusunda makale taramasının yapılması şeklinde olduğu söylenebilir. Çalışma sonuçları ile Kaymakçı (2017) tarafından yapılan çalışma sonuçları karşılaştırıldığında tema çeşitliliği açısından da bir azalma olduğu saptanmıştır.

Bu araştırma sonuçlarına yönelik olarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

Alana yönelik sistematik tarama çalışmalarının çok yönlü yapılması yeni çalışmaları olumlu etkileyebilir. Tarih öğretimi ile lisansüstü tezlerde ağırlıklı olarak nitel araştırma yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yeni planlanan tezlerde hem nicel hem de nitel yaklaşımları birlikte içeren ve konuyu çok yönlü incelemeyi mümkün kılan karma yöntem kullanımı teşvik edilebilir. Tezlerin belli özellikleri barındırması ciddi şekilde denetlenmeli ve danışman öğretim üyelerine bu konuda destek olacak seminer ve eğitimler sağlanabilir. Çalışmaların yöntem kısmına ilişkin

sorgulamaları içeren araştırmalar yapıp eksiklikler ortaya koyularak araştırmacıların yeni çalışmalarında benzer hatalara düşmemesi engellenebilir. Bilimsel araştırma yöntemleri dersinin bu yöndeki kazanımları irdelenerek, eksikliklerin giderilmesi sağlanabilir.

KAYNAKLAR

- Adlığ, D. (2021). Tarih Eğitimi ile İlgili Yapılmış Tezlerin İncelenmesi. *Mecmua*, 11, 329-348.
- Akçalı, A. A., & Aslan, E. (2013). Tarih Derslerinin Yerel Tarihe ve Kaynaklarına Dayalı Etkinlikler Aracılığıyla İşlenmesinin Öğrencilerin Derse Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 141-174.
- Aktekin, S. (2009). Türkiye’de Tarih Eğitimi. *Çok Kültürlü Bir Avrupa için Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi*. (Eds.: S. Aktekin, P. Harnett, M. Öztürk & D. Smart) (s.27-44), Ankara: Harf Eğitim ve Yayıncılık.
- APA Publication Manual (2009). *Amerikan Psikoloji Derneği Yayım Kılavuzu*. (Ed. H. Ekşi). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Aslan, E., & Akçalı, A. A. (2007). Kimlik Sunumu Olarak Tarih Eğitimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 125-132.
- Copeaux, E. (2000). *Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk İşlam Sentezine*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. CA: Sage Publications
- Demircioğlu, İ. H. (2007). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersanlı, B. (2018). *İktidar ve Tarih: Türkiye’de "Resmi Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937)*. İletişim Yayınları.
- Göksu, M. M. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih Konularının Öğretimine Yönelik Görüşleri. *Kastamonu Education Journal*, 28(5), 1946-1955.
- Güleç, S., & Hüdavendigâr, M. N. (2020). Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Okuryazarlık Becerisi Başlığında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 24-36.
- Karaçam, Z. (2014). Sistemantik Derleme Metodolojisi: Sistemantik Derleme Hazırlamak İçin Bir Rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33.
- Kaymakci, S. (2017). Türkiye’de Tarih Öğretiminin Yönelimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2153-2172.
- Küçük, E., Düz, İ., & Akpınar, M. (2023). Türk Tarih Kurumu Kongrelerine Yansıyan Tarih Öğretimine Yönelik Sorunlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (58), 3086-3102.
- Miles, M.B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. California: SAGE Publications Inc.
- Özbaran, S. (Ed.) (1998). *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları

- Pamuk, A., & Muç, K. (2016). Tarih Eğitimcisi Olarak Salih Özbaran. *Turkish History Education Journal*, 5(1), 24-43.
- Parmaksızoğlu, I. (1977) İlk ve Orta Öğretimde Tarih. *Felsefe Kurumu Seminerleri*. (s.301-303), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Safran, M. (2019). *Tarih Nasıl Öğretilir*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Şıvgın, H. (2009). Ulusal Tarih Eğitiminin Kimlik Gelişimindeki Önemi. *Gazi Akademik Bakış*, 4, 35-53.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Taşbaş, E. (2018). 21. Yüzyıla Kadar Türkiye'de Tarih Öğretimi ve Hedefleri. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 173-188.
- Tekeli, İ. (1998). *Tarih Bilinci ve Gençlik*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tunçay, M. (1977) İlk ve Orta Öğretimde Tarih. *Felsefe Kurumu Seminerleri*. (s.276-285), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ulusoy, K. (2009). Lise Öğrencilerinin Tarih Dersinin İşlenişi ile İlgili Düşünceleri (Ankara Örneği). *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 417-434.